

MATERIAŁY

I

PORZĄDEK KOŚCIELNY WACŁAWA ADAMA

Rzad Czyrkewny kterak se przy Służbie Boży a Czeremonyich Czyrkewnich w Czyrkwy Krzeštianskey Knyżietstwy Tiessinskeho w Miestech a we wsech Kazatele a Uczitele Słowa Bożiho zachowaty magy.

Od Wysocze Oswiczeneho Knyżiete a Pana Pana Wacława z Boży miłosty w Slezy Knyżetie Tiessinskeho a Welkeho Hlohowa a t. d. Potwrzeny Lietta 1568.

Lietta Panie Tisyczeho Pietisteho Ssestdesateho Osmeho, W Pondiely Przed S. Agnessku¹⁾.

My Wacław z Boży Miłosti w Slezy Kniże Tiessinske a welkeho Hlohowa a t. d. Zawelmi potrzebne uznali a uważili gsme

Porządek kościelny, który przy służbie Bożej i obrzędach kościelnych w kościele chrześcijańskim Księstwa Cieszyńskiego w miastach i po wsiach kaznodzieje i nauczyciele Słowa Bożego zachowywać mają.

Od Jaśnie Oświeconego Księcia oraz Pana Pana Wacława z Bożej łaski na Śląsku księcia cieszyńskiego i Wielkiego Głogowa i t. d. Potwierdzony w 1568 roku.

Roku Pańskiego tysiąc pięćset sześćdziesiątego ósmego, w poniedziałek przed św. Agnieszką.

My Wacław, z Bożej łaski na Śląsku księżę cieszyński i Wielkiego Głogowa i t. d. Uznaliśmy i uważyli za wielce potrzebne

¹⁾ Poniedziałek przed św. Agnieszką przypadał w 1568 roku na 19 stycznia. Rok ten był rokiem przestępnym. Popielec przypadał na 3 marca. Dzień św. Agnieszki na środę, t. j. 21 stycznia. Niniejsze obliczone zostało na podstawie „Wykładu liczenia daty używanej dawniej...“, a sprawdzone u. T. Wierzbowskiego „Vademecum. Podręcznik do studiów archiwalnych dla historyków i prawników polskich“, patrz spis literatury.

Krzestianskou Reformatij przy Religij a Naboženstwy w Nassem Knyžetstwy Tiessinskem wyzdvihnuty w giste Artikule sebranu, Prziczemž Pan Dziekan, a giny Służebniczy Czyrkewny Nassemu Knyžetstwy przidany na nasse milostiwe a przistne Poruczeny poslussnie se chowaty a podle toho živy bity Učenym a Przikladem pod Straczenim milosty nassy a nemilostiwu Pokutu powinny bity magy, Přednie pak ke Czty Panu Bohu a wzdielany geho Kralowstwy a Wrchnosti przitom.

Prwny Artykul o Krcztu Swatym.

II. O Spowiedy.

III. O Swatosty Oltarzny.

IV. Aby wssechna zaklinany Neb Swieczeny totiž Krztu, Pokrmi, Bilyn, Wody, Soly a ktiem Wieczem podobnych složeno bylo.

V. Aby žadny k Stawu Manželskemu potvrzen ne byl, lecz prwe na kazatedlniczy tržikrat wihlassen bude.

VI. Ktere slawnosty magy držane byti.

VII. Aby neužiteczne Ceremonie przy Mssy složene byly.

VIII. O Czeremonijch przez czely Rok.

IX. O Pohrzebu Neb Pochowany Mrtwich tiel. Datum ut supra.

Przedmluwa K wrchnostem a neb sprawczym, fararzum Neb

chrześcijańską reformację (naprawę) religii i naboženstwa w naszym Księstwie Cieszyńskim przeprowadzić, tak, jak to podane jest w niniejszej ustawie, z tym, że zarówno dziekan, jak i inni służebnicy kościelni naszemu Księstwu przydani, na nasze łaskawe i usilne polecenie, posłuszeństwo jej okazywać winni i być żywym tego wzorem i przykładem, pod grozą utraty naszej łaski i bezwzględnej kary, przede wszystkim jednak ku czci Pana Boga i zaprowadzeniu Jego królestwa, a przy tym i zwierzchności.

Pierwszy artykul o chrzcie świętym.

II. O spowiedzi.

III. O sakramencie ołtarza.

IV. Aby wszelkie zaklinanie lub święcenie jako to chrztu, pokarmów, ziół, wody, soli i tym podobnych rzeczy zostało zaniechane.

V. Aby nikt nie mógł zawrzeć małżeńskiego związku kto by wpierw z ambony trzykrotnie nie był ogłoszony.

VI. Jakie święta mają być zachowywane.

VII. Aby zaniechane zostały nieużyteczne ceremonie przy mszy.

VIII. O ceremoniach w ciągu całego roku.

IX. O pogrzebie czyli chowaniu zmarłych. Datum ut supra.

Przedmowa do zwierzchności lub rządców, proboszczów lub

krzestianskemu Cztenarzy Milost a Pokog W Krystu.

Jedney každey Wrchnosty przedny powinost gest Ut verae religionis cura ex animo afficiatur, Aby opravdowu peczy o prawe Nabożienstwy miela. Krystu Panu a geho Swatemu Euangelium czestu sprawila, dwerze a Wrata odewrzała, jakž Zialm 24 prawy, Odewrzete brany a pozdwiugte dwerzy wysoko w Swietie, aby Kral slawny wessel¹⁾. Item Esaiae 49. Et reges erunt nutritores tui, et reginae nutrices²⁾. A w žalmu 2 Osculamini filium. Czož se tehdy stawa, když Czyrkew krzestiansku hodnymi Uczitelmi opatruhy, Modlarstwy pak a falessna uczeny wywraczeği, a aczkoli Swiedskym Wrchnostem neslussy, aby samy skrze sebe, a neb skrze swe Raddy Czyrkew naprawowali, aneb kazatelum przedkladaly, kterak aneb czoby uczyty miely, Wszak gim to przedewszemi Wieczmy naležy, aby Czyrkew Wiernymi Bohabognimy a w Učení stalimy lidmy opatrzily, kterizby Czistotne Učzeny a Krzestianske Ceremonie zachowawali, falessna pak Učzeny a Modlarstwy sewssy Prizstnosty složily, yakiž Prizklad

chrześcijańskiego czytelnika: łaska i pokój w Chrystusie.

Jest to každej władzy zwierzchniej przednią powinnością, ut verae religionis cura ex animo afficiatur, aby szczerą otaczała pieczę prawą religię, Chrystusowi Panu i Jego świętej Ewangelii drogę gotowała, drzwi i wrota otwierała, jak to 24 psalm mówi: „Otwórzcie bramy i podnoście drzwi wysoko w świecie, aby wszedł król chwały“, item Izajasz w 49 rozdziale: „Et reges erunt nutritores tui, et reginae nutrices“. A w psalmie 2: Osculamini filium. To zaś się wtedy dzieje, gdy się kościół chrześcijański zaopatruje w godnych nauczycieli, a niweczy bałwochwalstwo i fałszywą naukę. A choć świeckim zwierzchnościom nie przystoi, aby same przez się lub za pośrednictwem swych radców kościół naprawiały lub kaznodziejom zalecały w jaki sposób i coby uczyć mieli, to jednak do nich to przede wszystkim naležy, aby kościół opatrzily w wiernych, bogobojnych i w nauce stałych ludzi, którzy by czystą naukę i chrześcijańskie obrzędy zachowywali, zaś fałszywą naukę i bałwochwalstwo z całą bezwzględnością znieśli, na wzór zacnego króla Ezechiasza, który

¹⁾ Tłumaczenie polskie podajemy dosłowne. Przytoczony tekst 24 psalmu wydaje się być niewolniczym tłumaczeniem oryginału hebrajskiego; jest odmienny od tekstu Biblii t. zw. weneckiej z 1506 roku, oraz, rzecz prosta od brzmienia Biblii Kralickiej. Czy jest to tłumaczenie oryginału, zadecydować nie podobna bez przejrzenia różnych wydań Biblii czeskich.

²⁾ Biblia Gdańska tłumaczy to miejsce: „I będą królowie piastunami twoimi, a księżny ich mamkami twymi“, r. 49, 23.

usslechtileho Krale Ezechiasse ukazuge¹⁾, kteryzsto spusobyl, aby skrze Kniezy prawe poczty a Sluzby Bozy zwelebene, a wssiczky Modlarzstwy Oltarzowie Ohniem spaleny byli. Toho nasledowal Constantinus Magnus²⁾, Theodosius³⁾ a giny Pobożny sprawczowie. Poniewadz pak mily fararzowie a mily bratrzy w Krystu, w tom to Knyzietstwy Tiessinskem, posawad se mnoho nekrzestianskich zlych uzywany w Kostelich zachowawalo, a gestie zachowawagi w niekterich mistiech, kterezczela proti Słowu Bozimu gsu, a toliko z lidskich ziadosty, a niekterim lidem Modlarskim wicze k libosti zachowany bywagy, Nezli pro Wzdielany Czirkwie Krzestianske, A protoz ma Neywizssy Wrchnost z krzestianske Nalezite Powinnosty a opravdowym Umyslem, Panu Bohu za geho nesmirne do-

sprawil, aby przez księzy prawdziwy kult i sluzba Boza zaprowadzone byly, a wszystkie oltarze balwanow ogniem spalone zostaly. Jego to nasledowal Constantinus Magnus, Theodosius i inni pobożni wladcy. Poniewaz zas, kochani proboszczowie i drodzy bracia w Chrystusie, w tym to Księstwie Cieszyńskim potad zachowywalo sie w kościołach mnostwo niechrzescijanskich zlych zwyczajow i jeszcze sie zachowuje w niektorych miejscach, ktere sa calkowicie przeciwnie Słowu Bozemu, a to jedynie z powodu ludzkich pozadan jako tez raczej ku upodobaniu niektorych ludzi zabobonnej wiary, niz ku budowie chrzescijanskiego kościoła,— dlatego moja Najwyzsza zwierzchnosc, w poczuciu chrzescijanskiej powinności i ze szczerym umyslem, ku dziekczynieniu Panu Bogu za Jego niezmierne do-

¹⁾ O królu Ezechiaszu (Hiskijasze) dowiadujemy się z 2 Król. 18, 4: „On zniósł wyżyny i skruszył bałwany i powycinał gaje, a pokruszył węża miedzianego, którego był uczynił Mojżesz“... Podobnie 2 Kronik 29, 16 opowiada, jak to za namową króla kapłani oczyścili świątynię: „A wszedłszy kapłani do domu Pańskiego, aby go oczyścili, wynieśli wszystkie plugastwa, które znaleźli w kościele Pańskim, do sieni domu Pańskiego; a Lewitowie zabrawszy to wynieśli precz do potoku Cedron“. O królu tym opowiada także księga proroka Izajasza w r. 36 — 39.

²⁾ Konstantyn Wielki panował od 306 — 337 roku. Wiadomo, że z chwilą przechylenia się na stronę chrześcijan, zmierzać począł do ograniczenia pogańskich obrzędów i zwyczajów. I tak zniósł w 315 roku zwyczaj skazywania na śmierć przez ukrzyżowanie, wprowadził obowiązek święcenia niedzieli, zabronił walk gladiatorów i t. d. Reformy jego, o których wspomina Waclaw Adam odnoszą się do wymienionych zarządzeń, jako też i z pewnością do zakazu wrócenia z wnętrzości bydła ofiarnych, do zakazu składania ofiar w domu i do usunięcia kultów niemoralnych. Por. na ten temat K. Heussi „Kompendium der Kirchengeschichte“, 6 Aufl., Tübingen, 1928, str. 71, oraz R. G. G., t. III, str. 1225 — 1226.

³⁾ Teodozjusz Wielki panował od 379 — 395. Prześladować począł pogan, konfiskował świątynie pogańskie, zabronił wróżb, zakazał krwawych ofiar, uznając je za crimen maiestatis. Patrz R. G. G., t. V, str. 1110, oraz Heussi, op. cit., str. 73.

brodiny k dikuw czinieny, a swym Chudim Poddanym k lepssymu na mne wzkladaty raczila, abich z neyprzedneyssich obecnych Czynkwy a krzestianskich Rządow neb Zrzyzeny, kratky spůsob Czistotnych krzestianskich Czeremonij w gedno sebral a sepsal, Aczkoliwbich radiegy widiel, aby tato Pracze na gineho wzkladana byla, wssak sem gy yako ponyżeny spustny¹⁾ a nehodny służebnik Słowa Panie na sebe przyjal, a z gisticz czistotnich Rządow Czynkewnich tento prostny kratky spůsob krzestianskich Czeremonij w gedno sebral a sepsal, k užitku a k dobremu tiem kterzy lepe ne umiegy, aby aspon gednosteynost mezi nami w Czeremonijch byti mohla. Giniem kterziby to lepe umieli rad nasledowaty chczy. A przitom pro Krysta Pana wsseczky swe mile Bratry prosym, abysste ustawicznym a pilnym napominanym swich farnich diety, od Modlarzstwy a neuzitecznych Czeremonij odwozowali, a gym ukazowali z Pisma Swateho, że takowe Czeremonie magy slozene byti, nebo Krystus Pan sam to prikazuje Math. 15: Wsselike stypeny gehoż mog Otecz Nebesky nesstipil wykorzysteneno bude²⁾. Item Hiere. 1: Ty hle ya slova ma wlozim w usta twa, hle tento dnenny den

brodziejstwa a swym biednym poddanym ku lepszemu, na mnie raczyła wlożyć obowiazek, abym ułożył i spisał na podstawie powszechnie używanych najprzedniejszych kościelnych i chrześcijańskich Porządków i ustaw krótki wzór czystych chrześcijańskich obrzędów. A chociaż radbym widział, aby ta praca na kogo innego wlożona była, jednakem ja, jako uniżony i niegodny służebnik Słowa Pańskiego, na siebie przyjął i z niezawodnie czystych Porządków kościelnych ten prosty, krótki wzór chrześcijańskich obrzędów w jedno zebrał i spisał, na użytek i ku dobremu tym, którzy lepiej nie umieją, aby przynajmniej jednolitość w obrzędach między nami być mogła. Innych, którzy by to lepiej umieli, chętnie chcę naśladować. Przy tej zaś sposobności proszę wszystkich swych drogich braci, dla Chrystusa Pana, żebyście przez nieustanne i pilne napominanie, swych zborowników od bałwochwalstwa i nieużytecznych obrzędów odwodzili i wykazywali im z Pisma Świętego, że takie obrzędy powinny być zaniechane, gdyż Chrystus Pan sam to nakazuje: Ewang. Mt. 15: „Wszelki szeczek, którego nie szczepił Ojciec mój niebieski wykorzystenony będzie“. Item Jeremiasz 1: „Otom

¹⁾ Słowa tego nie zna „Kapesni Slovnik Cesko-Polsky“ prof. F. A. Hory, którym się posługiwaliśmy. Wydany w Pradze, 1902.

²⁾ Podajemy za Biblią Gdańską w tłumaczeniu. Biblia Kralicka podaje nieomal dosłownie tak, jak Porządek.

tebe ustanowugi nad Narody a nad králi, aby wykorzenil, polamal, zborzil a zkazyl, aby ustawił a sstypil³⁾. Ezech. 20: Podle przikazany Otczuw wassich nemate žiwy byti, any gegich prawa zachowawaty⁴⁾. Item Deut. 12: Wsseczko czo ya wam przikazugi mate zachowawati, abyste podle toho czynili, Nemate ktomu przidawaty ani od toho odgimaty⁵⁾. — A wzdy žadny w Prawdie rziczy ne mužie, aby przinučen byl bez Rozkazu Božiho paprzskich Czeremonij složity a opustity, ale gest Boži rozkaz, On nam meli⁶⁾ wistrzihati se przed Modlarstwym, a falessnu Pocztu Boży any na prst sszyrzy neb zdyl od prawe czesty se uchility. 1 Cor. 5. Zdali ne wite, prawi Aposstol že malo kwassu czele tiesto porussuge, A protož wyczystie stary kwas, abyste byli nowe¹⁾ a t. d.

Wieczny Otecz Pana nasseho Geżisse Krysta racz sobie take w tomtó Knyžietstwy Tiessinskem Czyrkew Swatu skrze swe miłostne Spasytelne Slowo wzbudity a wyzdwhnuti, kteraby ho w geho prawdie cztila, slawila,

dał słowa moje do ust twoich. Oto cię dziś postanawiam nad narodami i nad królestwami, abys wykorzeniał i psuł i wytracał i obalał, abys budował i szczepił“. Ezechiel 20: „W ustawach ojców waszych nie chodźcie i sądów ich nie przestrzegajcie“. Item Deuteron. 12: „Cokolwiek ja wam rozkazuję, tego strzedz będziecie, abyscie to czynili; nie przydasz nic do tego, ani też ujmiesz z tego“. — Nikt wprawdzie nie może być zmuszony bez Bożego nakazu do zaniechania i porzucenia papieskich obrzędów, ale przecie jest Boży rozkaz, który nam zaleca wystrzegać się bałwochwalstwa i fałszywego oddawania czci Bogu i ani o palec nie odchyłać się od prawej drogi. 1 Korynt. 5: „Ażaž nie wiecie, mówi apostoł, iż trochę kwasu wszystko zacynienie zakwasza? Wyczyściciež tedy stary kwas, abyscie byli nowem i t. d.“. — Wieczny Ojczec Pana naszego Jezusa Chrystusa, racz sobie także i w tym Księstwie Cieszyńskim przez swe miłosciwe zbawiające Slowo wzbudzić i wznieść kościół święty, który by Go w Jego prawdie czcił, sławił

³⁾ Tłumaczenie podajemy za Biblią Gdańską.

⁴⁾ Tłumaczenie za Gdańską.

⁵⁾ Tłumaczenie za Gdańską.

⁶⁾ W rękopisie wyraźnie „meli“, choć słowo dziwne i niezrozumiałe dla mnie.

¹⁾ W rękopisie po słowie „nowe“ następuje słowo, którego odczytać nie mogłem. Można je przeczytać jako „snopeny“, „slnopeny“ lub przy dobrej woli „skropeny“. Otóż takiego słowa nie zna słownik, który miałem pod ręką. W polskim tłumaczeniu jest „nowe zacynienie“. Biblia Kralicka powiada „nove zadeláni“, Biblia wenecka „nowe skropenje“. W tłumaczeniu podałem tekst ten za Biblią Gdańską.

a welebila, zde y tu wiecznie.
Amen.

Agenda. Neb spusob Czeremonij w Czyrkwy Krystowej.

Neyprwe o Swatosti krrztu S.²⁾ Posawad przy krztu uziwalo se krziżmo, Suol, Swicze, Blato z slin a t. d. Item Woda krztu Modlarskimy Czeremonyemi bywala zaklinana, Ale to giż zczela ma byti slożeno poniewadž o takowich Czeremonijch w Pisme Swatym nicz psano ne mame. Aby pak gednosteyny spussob przy krztieny zachowan byti mohl, geden každy zachowey spusob a Porzadek Cztihodneho D. M. Luttera, kteryżto owssem czistotny a krzestiansky. A na mistie stranky Euangeliczky Joan. 1. cap. ³⁾ at se czita krzestianska Modlitba. Ne ztey przicziny, yakoby toto Slawne Euangelium zanutany ⁴⁾ hodne bylo, ale aby zle uziwano ne bylo, Neb gina wiecz gest kazaty, a gina modlity se. A to Euangelium slussy ku kazany.

II. Druhe o spowiedzy. Aczkoli k spowiedy žadny przinu-

i wielbił, tu i tam wiecznie.
Amen.

Agenda czyli sposób odprawiania obrzędów w Kościele Chrystusowym.

Najpierw o sakramencie chrztu św. Dotąd przy chrzcie używano się krzyżma, soli, świec, ślin i t. d. Także woda służąca do chrztu bywała zaklinana w bałwochwalczy sposób. To wszystko ma być zaniechane zupełnie, ponieważ Pismo św. nic o takich obrzędach nie pisze. Aby jednak przy chrzczeniu mógł być jednolity sposób zachowany, niechaj każdy zachowa sposób i porządek czcigodnego Dr M. Luttra, który jest czysty i chrześcijański. W miejsce ustępu z Ew. Jana 1 rozdział, niech będzie czytana chrześcijańska modlitwa, nie z tej przyczyny jakoby ta czcigodna Ewangelia miała być zaniechana, lecz aby źle używana nie była, gdyż co innego jest kazać a co innego modlić się. Zaś ta Ewangelia służy do kazania.

II. Po drugie, o spowiedzi. Aczkolwiek nikt do spowiedzi nie ma

²⁾ Pisownia w całym rękopisie nieujednostajniona. Tu wyraźnie napisano „krrztu“, niżej „krztu“, a przedtem „krcztu“, albo „krztieny“. To samo dotyczy innych słów, które staraliśmy się zawsze odczytać i przepisać wiernie.

³⁾ Ciekawą jest rzeczą, że Wacław Adam atakuje rozdział 1 Ew. Jana. Wiadomo, że rozdział ten ogromnie doniosłą odgrywał rolę wśród antytyrytaryzy. Czyżby książkę cieszyński, nakazując usunięcie go przy obrzędzie chrztu, chciał przeciwko nim się zwrócić?

⁴⁾ Nie jesteśmy pewni czy „zanutany“ czy może „zamtany“, gdyż nad „u“ jest coś w rodzaju kropki. Może ona jednak odnosić się równie dobrze do „u“, bo i na innych miejscach można spotkać nad „u“ kropkę.

ozen, any¹⁾ przyhnan byti nema, yako w Papeztwy, Wssak welika Potreba žada toho, Neyprw pro obecny lid, kterizto o Slowu Božim, o Swatostech, a Euangelium gednak nicz newy, žadneho oslychany a kaznie nema, potom take nasse vlastny swiedomy, aby gedna každa ossoba obzwlastnie wyslissana, napominana, wyuczowana, potiessowana, a rozhniesena byla.

III. O Swatosty Weczerzy Panie. Welebna Swatost tiela a krwie Krista Pana žadnemu nema ginacze byti poddawana nežli podobogi spussobu w prawem poznany a wyznany Krystowem, Nebo tak wyznawame z Krystem a z Euangelisty y z Swatym Pawlem, že při Weczerzy Panie Prawe Tielo a Prawa Krw Krysta se przigima, podle Slow Krystowich a S. Pawła Aposstola, kteždy w 1 Kor. 10 yako opatrnim wam mluwim sidte czo prawim, Požehnany Kalich genuž dobrozczime zdaliž neny spolecnost Tiela Kristowa.²⁾ Item 1 Kor. 11. Kdož gy nehodnie z tohoto Chleba, Neb z Kalicha Panie nehodnie pige, winien bude

być przymuszany ani przypędzany, jak w papiestwie, to jednak wielka potrzeba tego się domaga. Najpierw dla prostego ludu, którzy o Słowie Bożym, o sakramentach i Ewangelii jednak nic nie wie, żadnego osłuchania i karności nie ma, potem także z powodu naszego własnego sumienia, aby każda osoba osobno wysłuchana, napomniana, nauczana, pocieszona i rozgrzeszona została.

III. O sakramencie Wieczerzy Pańskiej. Czciogodny sakrament ciała i krwi Chrystusa Pana nie powinien być nikomu inaczej udzielany, jak tylko pod obiema postaciami w prawdziwym poznaniu i wyznawaniu Chrystusowym, albowiem tak wyznawamy z Chrystusem, z Ewangelistami i z św. Pawłem, że przy Wieczerzy Pańskiej przyjmuje się prawdziwe ciało i prawdziwą krew Chrystusową, według słów Chrystusowych i św. Pawła apostoła, który w 1 Kor. 10 r. powiada: „Jako mądrym mówię; rozsądźcie wy, co mówię. Kielich błogosławienia, który błogosławimy, izali nie jest społecznością krwi Chrystusowej?“ Item w 1 Kor.

¹⁾ W manuskrypcie znajduje się między „any“ a „przyhnan“ jeszcze jedno słówko, którego nie mogłem dokładnie odczytać. Jest to coś w rodzaju „bezdiecznie“, lub „bezdrecznie“, albo „bezdwecznie“, może też „bezducznie“. Nie znam tego słowa i dlatego je opuszczam, nie chcąc podawać go niedokładnie.

²⁾ Tłumaczenie podajemy za Biblią Gdańską. W tekście podanym przez Wacława Adama zachodzi wyraźnie pomyłka. Dosłownie tłumaczenie brzmi: „błogosławiony kielich, który błogosławimy, izali nie jest społecznością Ciała Chrystusowego“. Chleb może być społecznością ciała, kielich jest społecznością krwi. Kralicka Biblia podaje tekst ten właściwie.

Tielem a Krwi Panie, ne chlebem a neb Winem, yak kaczirzi chtiegy. ³⁾

IV. Czwarte. O Zaklinany Neb Swieczeny. Ponieważ zaklinany neb Swieczeny Swicz, krztu, Biliń, Wody, Soly a t. d. żiadneho zakladu w Pismie ne magy, do czela magy byti slożiena, aby skrze to zaklinany gmeno Marie gmenowano a zle użiwano ne bylo. Item, aby tym kuzly prowozowane ne bily yak se czasto diege.

V. Pate. O Potwrzeny k Stawu Manżelskymu. — Welmi gest potrzebne aby żiadny k Stawu Manżelskimu potwrzen ne byl, lecz neyprwe trzokrat na kazatedlniczny oznamen a ohlassen bude, aby żiadna pogorsseny od tud ne powstalo. Magi take lide napominany byti, aby se z oddawky aż do Weczera ne ocziekawalo, yak se posawad przy niekterich Kostelich stalo, ale aby hned po obiedich anebo o Nessporzich na oddawky przisli, sycze ten den z czola ne magy byti oddawany.

Item Uwod ssestyniedielny, a nebo Newiesty, Mużie tak zachowan byti, aby gim hned kazano bylo do Kostela gity, aby w Kostełe mohli slowo

11 r.: „A tak, kto by jadł ten chleb, albo pił ten kielich Pański, niegodnie, będzie winien ciała i krwi Pańskiej“, a nie chleba lub wina, jak chcą kacerze.

IV. Czwarte. O zaklinaniu czyli święceniu. Ponieważ zaklinanie czyli święcenie świec, chrztu, ziół, wody, soli i t. d. nie ma żadnej podstawy w Piśmie Świętym, winno być całkowicie zaniechane, aby z powodu tego zaklinania, imię Marii mianowane i nadużywane nie było. Item, aby w ten sposób czary uprawiane nie były, jak się to często dzieje.

V. Piąte. O potwierdzeniu do stanu małżeńskiego. — Bardzo jest potrzebne, aby żaden do stanu małżeńskiego potwierdzony nie był, kto by wpierw trzykrotnie z kazalnicy nie został oznajmiony i ogłoszony, aby z tego nie wynikało żadne zgorszenie. Należy także napominać ludzi, aby ślubów nie odkładali do wieczora, jak się potąd przy niektórych kościołach działo, lecz aby wnet po obiedzie lub w czasie nieszpornym do ślubu przysli, inaczej wcale nie należy im go tego dnia udzielić.

Item wywód sześciorniedzielny czyli wywodziny położnicy, może w ten sposób być zachowany, aby im wnet kazano pójść do kościoła, aby w ko-

³⁾ Tłumaczenie dosłowne tego tekstu na polskie brzmi: „Kto je niegodnie z tego chleba, lub z kielicha Pańskiego niegodnie pije, będzie winien ciała i krwi Pańskiej..“. W tłumaczeniu naszym podajemy tekst Biblii Gdańskiej.

Boży slissety a przy służbie Boży byti, když Communicantes gsu. W Nediely neb w Swatek po posluchowany ma Kniez knim przistupity, a gich kratkimy Słowu k dykuw czynieny napominaty, Newiesty pak k łasce, k pokogi a Swornosty napominaty, potom at sem nad nimi rzika molitba yakž obiczeg gest.

VI. Sseste, ktere Slawnosty magi drżane byti. Mimo obecny den Nedielny, Magi zachowane bity Welike Hlawny Slawnosti Krista Pana, ktere z starodawna k tomu narzizene gsu, aby obzwasny kussy Hystorye neb Skutkowie Krystowy ktere se w Wirze wyznawagy, w pamiety obecnemu lidu zachowane, a w nich Artikulowie Wiry krześcianske rozgimany byli.

Magy pak tyto Slawnosti drżane byti.

Den Narozeny Krysta Pana z polu y z druhu a trzeti Slawnosti.

Den Obrezany Panie, neb Noweho Lietta.

Den trzy Kraluw, a neb trzy Mudrczy, kterzi od Wychodu skrz Zgeweny Hwiezdy ku Krystu Panu przissli.

Den Obraczeny S. Pawła a t.d. Tu muże kazana byti Hystoria o gehu obraczeny.

Den Oczistowany Panny Marye, ginacz Hromnicz, když Kry-

ściele mogły Słowa Bożego słuchać i uczestniczyć w nabożeństwie, na którym są komunikanci. W niedzielę lub święto po nabożeństwie ma ksiądz ku nim przystąpić i w krótkich słowach wezwać do dziękczynienia, niewiasty zaś do miłości, pokoju i zgody, a potem modlić się nad nimi, jak jest we zwyczaju.

VI. Po szóste: jakie święta mają być zachowywane. Obok zwykłego dnia niedzielnego mają być zachowywane wielkie święta główne Chrystusa Pana, które od starodawnych czasów po to zostały ustanowione, aby poszczególne ustępy historii lub dotyczące czynów Chrystusowych, które w wierze wyznajemy, w pamięci prostego ludu zachowane, a łącznie z nimi artykuły wiary chrześcijańskiej rozpatrywane były.

Mają więc być następujące święta zachowane:

Dzień Narodzenia Chrystusa Pana łącznie z drugim i trzecim świętem.

Dzień Obrzezania Pańskiego czyli Nowy Rok.

Dzień Trzech Króli czyli trzech Mędrców, którzy od Wschodu z powodu pojawienia się gwiazdy do Chrystusa Pana przybyli.

Dzień Nawrócenia św. Pawła i t. d. Tu można kazać o historii jego nawrócenia.

Dzień Oczyszczenia Marii Panny, inaczej Gromnic, gdy Chry-

stus Pan do Chramu w Geruzalemie obritowan gest.¹⁾

Den S. Mattiege Aposstola.

Den Zwiestowany Panny Marye a nebo poczeti P. K.

Den Weczerzie Panie, ginacz Zeleny Sstwrtek.

Den Umuczony Krysta Pana, ginacz Weliky Patek.

Den Slawny Welikonoczny.

Den S. Filippa a Jakuba Aposstoluw.

Den na nebe wstupeny Krysta Pana.

Den Seslany Ducha S. spolu z druhim y trzetim dnim.

Den Corporis Christi wypusten bude pro Modlarske zle uziwany ktere se ten den prowozugy.

Den Swateho Jana Krrztitele.

Den Swateho Petra Pawla.

Den Swate Marzy Magdaleny muzie byti rano kazano, Potem dielano, kdo chce muzie toho dne kazany odlozity a giny niektery den rozgimaty.

Den nawsstiweny Panny Marye.

Den S. Jakuba Aposstola.

Na den Promienieny Pana Krysta muzie utiessena historia kazana byti, a potom dielano, aneb muzie toto kazany giny den czinieno byti.

stus Pan w świątyni w Jeruzalemie został okazany.

Dzień św. Macieja apostoła.

Dzień Zwiastowania Marii Panny czyli poczęcie Chrystusa Pana.

Dzień Wieczerzy Pańskiej czyli Wielki Czwartek.

Dzień Umęczenia Chrystusa Pana czyli Wielki Piątek.

Uroczysty dzień Wielkanocny.

Dzień św. Filipa i Jakóba, apostołów.

Dzień Wniebowstąpienia Chrystusa Pana.

Dzień Zesłania Ducha Św. łącznie z drugim i trzecim dniem.

Dzień Corporis Christi (Boże Ciało) zostanie opuszczony z powodu bałwochwalczego złego używania, jakie się w ten dzień utarło.

Dzień św. Jana Chrzciciela.

Dzień św. Piotra i Pawła.

W dzień św. Marii Magdaleny można rano wygłaszać kazanie, potem pracować; kto chce może tego dnia kazanie odłożyć i wygłosić w jakiś inny dzień.

Dzień Nawiedzenia Marii Panny.

Dzień św. Jakóba apostoła.

W dzień Przemienienia Pańskiego można kazać o radosnej historii, a potem pracować, lub odłożyć kazanie na inny dzień.

¹⁾ Słowo „obritowan“ niewątpliwie pozostaje w związku z rytuałem, jakiego przestrzegano w żydostwie. Można by zatem przetłumaczyć to miejsce n. p.: „gdy za Chrystusa Pana w świątyni w Jeruzalemie została złożona przepisana ofiara“. Można by też poprostu powiedzieć: „gdy Chrystus Pan ...został ofiarowany“.

Den na nebe wzety Panny Marye slussnie se wypussty pro zle uziwany ktere se posawad z zaklinanym bilyn wykonawalo.

Den Swateho Bartholomiege Aposstola.

Na den S. Jana Krztitele stie-ty muze utiessena Historie kaza-na byti, a potom dielano.

Na den Narozeny Panny Marye, take muze byti kazano.

Den S. Mathausse Aposstola.

Den S. Michala Archangela.

Den S. Ssimona a Judy.

Den Swateho Ondrzege.

Den Swateho Tomasse Aposstola.

Na den wssech Swatich.

Den S. Martina.

Item den Swate Katerziny muze byti rano kazano, a potom dielano.

Ma pak lid ktomu piekne napominan a drzan byti, aby dny Swatecznich zle ne uziwali, hożralstwy a ginim nesseslechets-tem, ktere z zahubeny pochazegy, ale aby każdy w nich Słowa Bożiho a Przikazany geho pilen byl, a swich take tomu uczil neb uczyty dal. Pakli przitom nietczo czassu zbywa, muze geden każdy dobrze sweho dyla hlediety.

VII. Sedme, czo przy mssy slo-żeno ma byti.

Poniewadz se przy Mssy az po-sawad take uziwalo a zachowa-walo, zwlasstie pak na wsech mnoho Modlarskich Czeremoniy

Dzień Wniebowzięcia Marii Panny słusnie się wypuści z po-wodu złych zwyczajów, jakie się dotąd z zaklinaniem ziół prakty-kowało.

Dzień św. Bartłomieja aposto-ła.

W dzień ścięcia św. Jana Chrzciciela można kazać o rado-snej historii, a potem pracować.

W dzień Narodzenia Panny Marii można kazać.

Dzień św. Mateusza apostoła.

Dzień św. Michała Archanioła.

Dzień św. Szymona i Judy.

Dzień św. Andrzeja.

Dzień św. Tomasza apostoła.

Dzień Wszystkich Świętych.

Dzień św. Marcina.

Item w dzień św. Katarzyny można rano kazać, potem praco-wać.

Lud zaś powinien być pięknie napominany i tak prowadzony, aby dni świątecznych źle nie uży-wał oddając się pijaństwu i in-nym bezecenstwom, które pocho-dzą z zatracenia, lecz aby każdy w nich przykładał się do słowa Bożego i przykazań, a swoich także tego uczył lub uczyć dał. Jeśli przy tym trochę czasu zby-wa każdy może roboty swej do-glądać.

VII. Po siódme: czego przy mszy należy zaniechać.

Ponieważ dotąd przy mszy uży-wało się i zachowywało, zwłasz-cza po wsiach, wiele bałwo-chwalczych ceremonij i jeszcze

a gestie zachowagy, ty magy koniecznie take slozene byti.

1. Neyprw ma byti slozieno klanieny Swatostem Neb w Bohu w Nebesich mame se klaniety, ne Swatostem.

2. Druhe ma byti slozeno ohawne Modlarstwy zawirany Swatosti do Kawernyku neb Ciborium yak nazywagy. Tym spussobem take processij Swatosti, Nebo to wsseczko gest ohawne zle uziwany Swatosti, a wiedieti mame ze Krystus nebydli w domich Rukama lidskyma udielanych. Acto.: 7.

Magy take processij z Koruhwami slozene byti, kdo se modlity chce, ten se w kostele modl, a neb doma, a neczin yak Pokrytchy cziny, kterzy yakz Krystus sam prawy Math. 6. Radi stogy a modli se w sskolach na uhleh a na Rynczuh, aby od lidy widyni byli, gistie prawim wam zie magi zaplatu swu.

Ostatny ten tyden Postny genz gest Umuczeny Panie. Take umuczeny Pana Krista zle se uziwa zdielany hrobu a spiwanim przed hrobem, to take ma byti slozieno.

3. Trzety ma take byti slozena Elewaczy a ukazowany, slowa pak Krystowa magi hlasem

się zachowuje, mają one koniecznie być zaniechane.

1. Najpierw należy zaniechać kłaniania się sakramentom, gdyż Bogu w niebiesiach należy się kłaniać, nie sakramentom.

2. Po drugie należy zaniechać obrzydliwego bałwochwalstwa zamykania sakramentu do komórki czyli tak zwanego ciborium; tym sposobem zaniechane też zostaną procesje z sakramentem, gdyż to wszystko jest obrzydliwym nadużywaniem sakramentu, a wiedzieć należy, że Chrystus nie mieszka w domach rękami ludzkimi uczynionych. Dzieje Ap.: 7 rozdz.

Należy także zaniechać procesji z chorągwiami: kto się bowiem chce modlić, niech się modli w kościele lub w domu; nie czyń jak hipokryci czynią, którzy, jak Chrystus sam mówi, Ewang. Mat. 6 rozdz., „radzi się w bożnicach i na rogach ulic stojąc, modlą, aby byli widziani od ludzi; zaprawdę powiadam wam, iż odbierają zapłatę swoją“.

Co się tyczy ostatniego tygodnia postnego, który jest tygodniem umęczenia Pańskiego, to również nadużywa się mękę Chrystusa Pana przez sporządzanie grobu i śpiewanie przed grobem; tego także należy zaniechać.

3. Po trzecie należy także zaniechać Elewacji i ostensji, zaś słowa Chrystusowe winne być na

spiwana neb rzikana byti, obra-
czeniu twarzy k ołtarzy.

4. Czwarte žiehnany, dielany
kržiŭ nad hostij, a kalichem,
take paprzske ssermowany¹⁾, kte-
ra posawad zachowawana gsu.

5. Pate, na mistie ministrowany
u Ołtarze kdež Kniez rzikawa
Sancti Spiritus adsit nobis gratia,
Muže sam při sobie dobrze se
modlity czo nabožnost geho dawa
a potrzeba ukazuge. Take neny
potrzeba, aby dwy pacholatek
při ołtarze w bilim Russie zrize-
nich, kniezy odpowidalo, ponie-
wadž czely Kur odpowida.

6. Sseste, ne potrebuge se take
při mssy Zwonieny a Slupecz-
kuw z Swiczemi za kniezem kdy
mssy drży natikaty a držiety, do-
sti gest když gest na ołtarzy Swi-
cze gedna neb dwie. Kdiby pak
žadneho ne było, wssak se dobrze
Msse slůžity muže, kdy gedno
Communicantes gsu, když pak ne-
ny Communicantuw nema msse
držana byti, aby Weczerze Pa-
nie nebyła zle užiwana, Sa-
cramenta enim sine usu non
sunt sacramenta. Když pak
žadneho tu neny, a žiadny od
Knieze ktery na mistie Božim
stogi, Swatosti ne przigima, by-
wagy Słowa Krystowa a Swatost
zle užiwana.

głos śpiewane lub mówione, z
twarzą zwróconą do ołtarza.

4. Po czwarte, žegnanie, robie-
nie znaków krzyża nad hostią
i kielichem, takie papieskie szer-
mowanie, które dotąd się zacho-
wuje.

5. Po piąte, zamiast ministro-
wania przy ołtarzu, gdy ksiądz
mawia Sancti Spiritus adsit nobis
gratia, może skutecznie pomo-
dlić się w cichości co mu jego na-
bożność poddaje a potrzeba na-
kazuje. Nie trzeba także, aby
dwóch chłopców przy ołtarzu
w białym ubraniu księdzu odpo-
wiadało, ponieważ odpowiada
cały chór.

6. Po szóste, niepotrzebne jest
także przy mszy dzwonicie ani
trzymanie świeczników z świecami
za księdzem kiedy mszę odprawia,
wystarczy gdy jest na ołtarzu je-
dna świeca lub dwie. Gdyby na-
wet żadnej nie było, to jednak
mszę dobrze odprawić można, je-
śli tylko są komunikanci; jeśli zaś
komunikantów nie ma, nie należy
mszy odprawiać, aby Wieczerza
Pańska nie była nadużywana, Sa-
cramenta enim sine usu non
sunt sacramenta. Gdy bowiem nikogo
tu nie ma i nikt od księdza, który
na miejscu Bożym stoi, sakra-
mentu nie przyjmuje, słowa Chry-
stusowe i sakrament są naduży-
wane.

¹⁾ Dokładnie przeczytano: „ssermowany“, co pozostaje w związku z „szermo-
wać“.

7. Sedme czo se tknie Rucha kostelnihó jako ornatt, Messna Rucha magy byti swobodna, pokud se z tiech Powierek neb Przinuczeny ne ucziny. To pak gest prawda, že Krystus a Aposstole žádného Messniho Rucha nenosyli, my take žádného poruczeny ne máme abichom gich nosyli.

VIII. Osme. O Czeremonich neb Porzadku czytany neb spiwany w Kosteie przez czely Rok, w Slawne Swatky neb w nedielny dny Mužie Introitus de tempore de Dominica uel Festo, když gest čistotny spiwan byti, potom Kyrie eleison, take de tempore uel Festo. Na wsyech pak muže se sycze pisen Nebo žialm spiwaty misto Introitu, Gloria in excelsis Deo, ktomu Et in terra pax, muže Latine Neb czesky spiwano byti. Potom Kniez at rzyka Collectu Czesky de Festo uel Dominica, potom at se obrati klidu a czte neb spiwa Epistolu czesky. Chorus at potom spiwa Euangelitsku Pisen Latine neb Czeskim Jazikem. Potom kniez a^t se obrati twarzi k lidu, a spiwa Euangelium czesky. Po Patrem¹⁾ nasleduge Kazany, po Kazany zase at se spiwa Pisen latinska aneb Czeska. Nawsyech pak, at se toliko Czesky spiwa. Potom Kniez spiwa Otcze nass Czesky. Nadto

7. Po siódme, co się tyczy ubioru kościelnego, jak ornatu, stroju mszalnego, te są dozwolone dopóki się z tego nie uczyni zabobonu lub przymusu. Albowiem jest to prawda, że Chrystus i apostołowie żadnego mszalnego ubioru nie nosili, a my również żadnego nie mamy polecenia, abyśmy je nosili.

VIII. Ósme. O ceremoniach czyli porządku czytania lub śpiewania w kościele przez cały rok; w wielkie święta i w niedziele może być śpiewany, jeśli jest czysty, Introitus de tempore de Dominica vel Festo, następnie Kyrie eleison, również de tempore vel Festo. Po wsiach jednak może się śpiewać pieśń lub psalm zamiast introitu, dalej Gloria in excelsis Deo, do tego Et in terra pax, może być śpiewane po łacinie lub po czesku. Potem ksiądz niech po czesku zmawia kolektę de Festo vel Dominica, następnie niech się zwróci do ludu i czyta lub śpiewa po czesku lekcję. Następnie niech śpiewa chór ewangelicką pieśń po łacinie lub po czesku. Potem niech się ksiądz zwróci twarzą do ludu i śpiewa po czesku Ewangelię. Po Patrem następuje kazanie, po kazaniu zaś niech się śpiewa pieśń znowu łacińska lub czeska. Na wsi niech się śpiewa wyłącznie po czesku. Potem ksiądz śpiewa Ojciec

¹⁾ Przez „Patrem“ należy rozumieć nie Wyznanie Apostolskie (Symbolum Apostolicum), lecz Symbolum Nicaenum, zwane inaczej Nicaeno-Constantinopolitanum, czyli wyznanie wiary nicejskie. Wprowadził Luter w „Deutsche Messe“ wyraźnie o tym nie mówi, lecz wynika to z „Missale Romanum“.

Słowa ustanoweny Weczerzie Pa-
nie, ta magy hlasen spiwana by-
ti. Na Slawne Swatky muže latin-
ska paefatio spiwana byti. Potom
ma nasledowati kratke napome-
nuti ku Communicantum, a když
communicugy, magy se Czesky
Pisnie spiwaty. Po Communiko-
wany at spiwa Collectu dykuw-
czinieny, a potom benedictus,
twarzi obraczeniu k lidu, Pan
Buoh Požehney was a ostrzihey
was, Pan Buoh oswietiz obliczey
swuy nad wami, a smilug se nad
wami, Pan pozdwiug obliczey
swug nad wami, a smilug se nad
nami, Neb Dey wam swuy Swaty
Pokog. ¹⁾

Czo se pak Nessporuw doticze
a gitrzny Mohu yako pasawad
držane byti, wssak tak, at se ne-
cziste neb Modlarzске Antipho-
ni neb Responsorια a Collecti ne-
spiwagy. Take welmi potrzebno
gest, aby na gitrzny a na Nesspo-
rze Mladeży Catechismus yak
neywicz muže byti bedliwie se
przedkladal. Wssedny dny bilo-
by slusnie, aby se w miestech
každy den nietczo w Kostelich
spiwało, w pondiely muže Te
Deum laudamus spiwano byti
Rano hodinu na den prwe nez se
w Sskole nietczo zacznie, w Zy-

nasz po czesku. Następują słowa
Ustanowienia Wieczerzy Pańskiej,
które mają być śpiewane na głos.
W wielkie święta może być śpie-
wana łacińska praefatio. Potem
powinno następować krótkie na-
pomnienie komunikantów, zaś w
czasie Komunii winno się śpiewać
czeskie pieśni. Po komunii niech
śpiewa dziękczynną kolektę, po-
tem Benedictus z twarzą zwróconą
do ludu: „Niech ci błogosławi
Pan, a niechaj cię strzeże; niech
rozjaśni Pan oblicze swe nad to-
bą, a niech ci miłościw będzie;
niech obróci Pan twarz swoją ku
tobie, a niechaj ci da pokój“.

Co się tyczy nieszpórów i jutrze-
ni, mogą jak dotąd być odprawia-
ne jednak w ten sposób, aby się
nieczystych lub bałwochwalczych
antyfon lub responsorjów i ko-
lekt nie śpiewało. Jest także ba-
dzo pożądane, aby na jutrzni i nie-
szporach wpajać młodzieży jak
najpilniej katechizm. Było by
pożądane, aby w dni powszednie
w miastach każdego dnia w koś-
ciółach trochę się śpiewało; w po-
niedziałek można śpiewać rano-
godzinę, nim się w szkole coś za-
cznie, Te Deum laudamus, w zi-
mie, gdy dzień krótki, można

¹⁾ Tłumaczenie podajemy za Biblią Gdańską. Dosłowne tłumaczenie brzmi: „Niech
wam Pan Bóg błogosławi i niechaj was strzeże, niech Pan Bóg rozjaśni oblicze nad
wami i zmiłuje się nad nami“, lub „niech wam da swój święty pokój“. Ciekawą
jest rzeczą, że ten zwrot końcowy: „niech wam da swój święty pokój“, choć go-
nie zachowała Biblia Gdańska jeszcze do dziś dnia jest używany przez starszych
ewangelickich księży na Śląsku.

mie na kratkimdny muźie raniegi poczato byti, a potom Collectu Sancta Benedictione zawrzeno. W gine dny Tohodny, at se rano yak czass ukazuge Litania spiwa potom muźie byti kazano a Collectu S. benedictione zawrzino.

IX. Dewate, kterak pocztwym a krzestianskym Spusobem, mrtwa Tiela magy pochowana a prowadzona byti. W Miestach mrtwa tiela magy byti pochowana skrze Cantora, kto žiada skrze Mistra Sskolniho a Sluźebnika Czyrkwie magy prowadzona byti podle Przhodnosty. Magy pak lide wyuczowany byti, aby o Pohrzebu Sluźebnikum w sskole take ginym Sousedom a Czechownikum czasnie oznameno bylo. Ma take gista hodina zachowana byti, wniźto Funera se zachowawaty magy, totiž, W Zimie gednu hodinu na den, w lietie pak dwie hodini na den, pakli pochowawany se po poledny wykonawati ma, tehdy se ma O nessorzich dwie hodie po polednich wykonawaty, w Nediely pak a w dny Swateczne hodinu po polednich, aby nessornimu kazany przekaźka cziniena ne byla.

Magy take Zadussny Msse, Requies, Vigilia zczela sloźena byti. Take przy Dobrze Zrizenich Rzadich kostelnich nossený Swicz nebude zachowano, Neb gest ¹⁾...

wczeszniej rozpocząć, a potem zakończyć kolektą i Sancta Benedictione. W inne dni tygodnia, niech się rano, jak czas pozwala, śpiewa litanie, potem można zacząć i zakończyć kolektą i S. benedictione.

IX. Po dziewięte, w jaki zacny i chrześcijański sposób mają być pochowane i odprowadzone zwłoki. W miastach mają być zwłoki chowane przez kantora, kto zaś tego żąda przez mistrza szkolnego i słuźebnika kościoła według okoliczności. Należy ludzi pouczać, aby o pogrzebie donoszono wczas słuźebnikom w szkole, także innym sąsiadom i członkom cechu. Należy także przestrzegać pewnej godziny, w której mają być odprawiane pogrzeby, w zimie jedna godzina na dzień, w lecie zaś dwie godziny dziennie. Jeśli zaś pogrzeb ma być odprawiony po południu, wówczas należy nań poświęcić w czasie nieszpornym dwie godziny popołudniowe, zaś w niedzielę i dnie świąteczne godzinę po południu, aby nie przeszkadzać kazaniu nieszpornemu.

Należy także całkowicie zaniechać mszy zaduszných, Requies, Vigilia. Również przy ułożonych należycie porządkach kościelnych nie będzie się zachowywało nosze-

¹⁾ Znowu musimy zaznaczyć, żeśmy opuścili w tekście jedno słowo, tym razem greckie. Widzimy z tego, nawiasem mówiąc, że Wacław Adam znał nie tylko łacinę, lecz i grekę. Niestety słowa użytego, nie udało się nam odczytać. Wiemy,

neb Superstitio Powierek z Pohanskeho obyczege possli. Při Pohrzebu slussnie gest, aby se Česky spiwalo, aczkoli se mohu niektera krasna Responsoria take spiwaty.

Pochowawany na wsech ma pocztiwie zachowawano byti, Z przicziny radostneho wzkrisseny Zmrtwich, Czo gistic krzestianum k welikemu Potiesseny gest, a protož ma fararz z swym z Zakem w przitomnosti niekterich Suseduw Česky spiwaty, a gestli czass postaczy, neb kdo žada, take kratke napomenuty uczinity.

nia świec, gdyż jest to... superstitio, zabobon, pochodzący ze zwyczaju pogańskiego. Słuszną jest rzeczą, aby przy pogrzebie śpiewało się po czesku, aczkolwiek można także śpiewać niektóre piękne responsoria.

Obrzęd pogrzebowy winien być po wsiach także godnie odprawiany z powodu radosnego zmartwychwstania, co zaiste jest chrześcijanom ku wielkiemu pocieszeniu; przeto winien proboszcz ze swym uczniem w obecności niektórych sąsiadów śpiewać po czesku, a jeśli jest czas lub kto żąda, uczynić także krótkie napomnienie.

że było to słowo oznaczające zabobon, jak sam po łacinie je przetłumaczył: superstitio. Otóż po grecku superstitio znaczy *θηρησκεια*, lub *ἐθελοθηρησκεια*, lub wreszcie *δεισιδαιμονια* lecz żadne z nich nie przypomina tego, którego użył autor Porządku.